

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતેની ગુજરાત ઉચ્ચ ન્યાયાલયમાં

ક્રિમિનલ રિવિઝન એપ્લિકેશન (સબોર્ડિનેટ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલ આદેશ

સામે) નં. ૬૧૧/૨૦૧૫

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એસ. જી. શાહ

૧.	શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?	
----	--	--

૨.	રિપોર્ટરને રીફર કરવું કે નહીં?	
૩.	શું ન્યાયમૂર્તિશ્રી ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?	
૪.	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	

=====

યોગીશ અનંત ભટ્ટ અને ૪-અરજદાર (ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને ૧-સામાવાળા (ઓ)

=====

ઉપસ્થીતી:-

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ - ૫ તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી જે. એફ. મહેતા

સામાવાળા(ઓ) નં. ૨ તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી અભિરાજ આર. ત્રિવેદી

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી ---

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એસ. જી. શાહ

તારીખ ૨૯/૦૭/૨૦૧૬

સી.એ.વી. ચુકાદો

અહીંના અરજદારો મૂળ આરોપીઓ છે, જ્યારે સામાવાળા નં. ૧ રાજ્ય છે અને સામાવાળા નં. ૨ મૂળ ફરિયાદી અને અરજદાર નં. ૨ ની પત્ની છે. અરજદાર નં. ૧ અને ૩ અનુક્રમે ફરિયાદી પત્નીના સસરા અને સાસુ છે, જ્યારે અરજદાર નં. ૪ અને ૫ ફરિયાદીના જેઠ/દિયર અને તેમની પત્ની છે. સામાવાળા નં. ૨ – ફરિયાદીએ ૨૦/૨/૨૦૧૩ ના રોજ નવસારી ખાતેના ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ ઘરેલું હિંસા સામે સ્ત્રીઓને રક્ષણ આપવા બાબતના અધિનિયમ, ૨૦૦૫ [જેને હવે પછી 'ડીવી એક્ટ' તરીકે ઓળખવામાં આવશે] ની કલમ ૧૨ હેઠળ ફરિયાદ દાખલ કરી છે. શરૂઆતમાં કોર્ટે ડોમેસ્ટિક વાયોલન્સ અરજી નં. ૧૦૬/૨૦૧૩ વાળી આવી ફરિયાદમાં સામાવાળા-આરોપીઓ તરીકે રહેલા અરજદારોને નોટિસ જારી કરી હતી, પરંતુ આખરે ૨૨/૪/૨૦૧૫ ના હુકમ દ્વારા આવી ફરિયાદ રદ કરવામાં આવી હતી. આવી ફરિયાદ રદ કરતી વખતે, ટ્રાયલ કોર્ટે વર્તમાન અરજદારો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી આંક- ૮ પરની અરજી ગ્રાહ્ય રાખી હતી જેમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે જ્યારે ફરિયાદી સ્વીકારે છે કે તેણીએ ૧૭/૬/૨૦૦૭

ના રોજ તેમનું ઘર છોડી દીધું છે અને જ્યારે ૨૦૧૩ ના વર્ષમાં ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવી છે, ત્યારે તે ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા [જેને હવે પછી 'સંહિતા' તરીકે ઓળખવામાં આવશે] ની કલમ ૪૬૮ હેઠળ જોગવાઈ કર્યા મુજબ સમયમર્યાદા દ્વારા બાધિત છે. તેથી, ઈન્દરજીત સિંઘ ગ્રેવાલ વિ. પંજાબ રાજ્ય માં અહેવાલ થયેલ [૨૦૧૧] ૧૨ એસસીસી ૫૮૮ ના કેસના નિર્ણય પર આધાર રાખીને, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે કોર્ટે સમયમર્યાદાના આવા મુદ્દાને પ્રાથમિક મુદ્દા તરીકે નક્કી કરવો જોઈએ જેથી કરીને ફરિયાદ રદ કરી શકાય. આંક- ૮ પરની અરજી ગ્રાહ્ય રાખીને ફરિયાદ રદ કરતી વખતે, ટ્રાયલ કોર્ટે અવલોકન કર્યું છે કે જ્યારે નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટે ઈન્દરજીત સિંઘ ગ્રેવાલ [ઉપરોક્ત] ના કેસમાં આ ફરિયાદ એક વર્ષના સમયગાળા પછી દાખલ કરવામાં આવી હોવાનું અવલોકન કરીને રદ કરી છે, ત્યારે વર્તમાન કેસમાં પણ જ્યારે ૨૦૦૭ ના વર્ષ પહેલાં આચરવામાં આવ્યા હોઈ શકે તેવા કથિત ગુનાઓ માટે ૨૦૧૩ ના વર્ષમાં ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવી હોય, તે જોતાં આવી ફરિયાદ સમયમર્યાદાના સમયગાળાની બહાર છે અને તે રીતે ફરિયાદ રદ કરી. ફરિયાદ રદ કરવાનો હુકમ ગુપ્ત પ્રકૃતિનો છે અને ઈન્દરજીત સિંઘ ગ્રેવાલ [ઉપરોક્ત] ના કેસમાં ચુકાદા અનુસાર નિર્ણય લેવામાં આવ્યો છે તે દર્શાવવા સિવાય સંબંધિત તથ્યો અથવા આ વિષય પર યોગ્ય ચર્ચા જાહેર કરતો નથી.

૨. જ્યારે આવા ચુકાદાને ફરિયાદી પત્ની દ્વારા ક્રિમિનલ અપીલ નં.

૪૩/૨૦૧૫ માં પડકારવામાં આવ્યો હતો, ત્યારે નવસારીના સેશન્સ જજ, તેમના ૧૧/૯/૨૦૧૫ ના આક્ષેપિત ચુકાદા દ્વારા, અપીલ ગ્રાહ્ય રાખતી વખતે, ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ ડોમેસ્ટિક વાયોલન્સ અરજી નં. ૧૦૬/૨૦૧૩ માં આંક- ૧ અને ૮ હેઠળના ૨૨/૪/૨૦૧૫ ના હુકમને રદ અને બાતલ ઠેરવ્યો હતો અને ફરિયાદ પુનઃસ્થાપિત કરવા અને કાયદા અનુસાર તેનો નિર્ણય કરવાનો હુકમ કર્યો હતો. આ રિવિઝન અરજીમાં આવા હુકમને પડકારવામાં આવ્યો છે. તેથી, જોકે બે અલગ-અલગ નિર્ણયો છે અને તેથી રિવિઝનનો નિર્ણય તેના પોતાના ગુણદોષ પર કરવાનો છે, છતાં વાસ્તવિકતા એ છે કે વ્યવહારિક રીતે આક્ષેપિત હુકમો વચગાળાના હુકમો છે અને જોકે તે ડીવી એક્ટ હેઠળ ફરિયાદી અથવા અરજદારો-આરોપીઓમાંથી કોઈ પણ પક્ષના ભાગ્યનો આખરી નિર્ણય કરતો નથી, જ્યાં સુધી અપીલના આક્ષેપિત હુકમનો સંબંધ છે, જ્યારે કાયદા અનુસાર નિર્ણય લેવા માટે ફરિયાદને તેની ફાઈલ પર પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવે છે, ત્યારે વ્યવહારિક રીતે આવા હુકમમાં રિવિઝનલ અધિકારક્ષેત્રમાં હસ્તક્ષેપ કરી શકાતો નથી, જ્યાં સુધી જે કાર્યવાહીમાં આક્ષેપિત હુકમો પસાર કરવામાં આવ્યા છે તેના રેકૉર્ડ અને કાર્યવાહીના આધારે સંપૂર્ણ અનિયમિતતા અથવા ગેરકાયદેસરતા ન હોય. તે હેતુ માટે, જો આપણે સેશન્સ કોર્ટના આક્ષેપિત ચુકાદાને અપીલ અદાલત તરીકે ચકાસીએ, તો તે સ્પષ્ટ થાય છે કે અપીલનો નિર્ણય કરતી વખતે, સેશન્સ કોર્ટ પરસ્પર વિરોધી રજૂઆતો પર વિચાર કર્યો છે અને તેની સમક્ષ

ઉપસ્થિત થયેલા સંબંધિત મુદ્દાઓ પર ચર્ચા કરી છે અને સંબંધિત મુદ્દાઓ ઘડીને અને વિગતવાર ચર્ચા સાથે તેનો જવાબ આપીને અપીલ નક્કી કરી છે અને, તેથી, આવી કાર્યવાહીમાં પ્રથમ દર્શનીય રીતે એવી કોઈ અનિયમિતતા અથવા ગેરકાયદેસરતા નથી કે જેથી રિવિઝનલ અધિકારક્ષેત્રમાં હસ્તક્ષેપ કરી શકાય. સેશન્સ કોર્ટે વિચાર્યું છે કે જ્યારે ડી વી એક્ટની કલમ ૧૨ હેઠળ અરજી પસંદ કરવામાં આવે છે, ત્યારે વ્યવહારિક રીતે આવી અરજીમાં સંબંધિત હોય તેવા અન્ય તમામ મુદ્દાઓ અને રાહત પૈકી, દંડનીય જોગવાઈ માત્ર એક જ જોગવાઈમાં છે એટલે કે ડી વી એક્ટની કલમ ૩૧, જેમાં કેદ માટેની જોગવાઈ છે. જ્યારે બાકીની સક્ષમ કલમોમાં, કેદના રૂપમાં સજા માટેની કોઈ જોગવાઈ નથી અને, તેથી, જોકે સંહિતાની જોગવાઈઓ ડી વી એક્ટ હેઠળની કાર્યવાહીને લાગુ પડે છે, ફરિયાદ દાખલ કરવા માટેની સમયમર્યાદા અંગેની જોગવાઈ દંડનીય જોગવાઈની મર્યાદા સુધી લાગુ કરી શકાય છે અને અન્ય જોગવાઈઓ માટે નહીં જે પક્ષકારો વચ્ચેના અંગત સંબંધોમાં વિશ્લેષણે કારણે વ્યવહારિક રીતે ઉપાયો સાથે સંબંધિત છે. તે દ્વારા, વ્યવહારિક રીતે ડી વી એક્ટ હેઠળની જોગવાઈઓ પક્ષકારો વચ્ચેના અંગત વિવાદને ઉકેલવા માટે છે અને, તેથી, વ્યવહારિક રીતે જ્યાં સુધી પક્ષકારો સંબંધમાં હોય ત્યાં સુધી આ એક સતત મુદ્દો છે અને તે દ્વારા કાયદાની અદાલત સમક્ષ કાયદા અનુસાર ચોક્કસ મુદ્દો શરૂ કરવા અથવા રજૂ કરવા માટે સમયમર્યાદાના રૂપમાં કોઈ પ્રતિબંધ હોઈ શકે નહીં, ખાસ કરીને જ્યારે સમગ્ર કાયદો પરિત્યક્ત મહિલાઓના લાભ માટે છે

અને તે દ્વારા ડી વી એક્ટનું શીર્ષક પણ ચોક્કસ છે જેમાં સમાવિષ્ટ છે કે તે ઘરેલું હિંસાથી મહિલાઓના રક્ષણ માટે છે. અનુસરવાની કાર્યરીતિ અંગે ડી વી એક્ટની સંબંધિત કલમ, કલમ ૨૮ છે, જે જોગવાઈ કરે છે કે આ અધિનિયમમાં અન્યથા જોગવાઈ કરવામાં આવી હોય તે સિવાય, કલમ ૧૨, ૧૮, ૧૯, ૨૦, ૨૧, ૨૨ અને ૨૩ અને કલમ ૩૧ હેઠળના ગુનાની તમામ કાર્યવાહી સંહિતાની જોગવાઈઓ દ્વારા શાસિત થશે. કલમ ૨૮ ની ઉપ-કલમ [૨], જોકે, નીચે મુજબ વંચાય છે :

“[૨] ઉપ-કલમ [૧] માં કંઈ પણ કોર્ટને કલમ ૧૨ હેઠળ અથવા કલમ ૨૩ ની ઉપ-કલમ [૨] હેઠળની અરજીના નિકાલ માટે તેની પોતાની કાર્યરીતિ નક્કી કરતા અટકાવશે નહીં.”

તેથી, અનુસરવાની કાર્યરીતિના ત્રણ અલગ-અલગ સેટ અથવા ઓછામાં ઓછા કાર્યરીતિ માટેના પ્રસ્તાવ છે એટલે કે [૧] કલમ ૧૮, ૧૯, ૨૦, ૨૧, ૨૨ અને કલમ ૨૩ ની ઉપ-કલમ [૧] માટે ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા મુજબની કાર્યરીતિ અનુસરવાની રહેશે, [૨] કલમ ૩૧ હેઠળના ગુના માટે પણ, ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કાર્યરીતિ અનુસરવાની રહેશે અને [૩] જ્યારે કલમ ૧૨ હેઠળની અરજીઓ માટે અથવા કલમ ૨૩ ની ઉપ-કલમ [૨] હેઠળની અરજીઓ માટે, કોર્ટ અરજીના નિકાલ માટે તેની પોતાની કાર્યરીતિ

નક્કી કરવા માટે સ્વતંત્ર છે અને તેથી કલમ ૨૮ ની ઉપ-કલમ [૧] ની જોગવાઈ કોર્ટને તેની પોતાની કાર્યરીતિ નક્કી કરતા અટકાવશે નહીં.

૩. ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં રાખીને, જો આપણે વિવિધ કલમોની વિવિધ જોગવાઈઓની ચકાસણી કરીએ કે જેના હેઠળ કેટલીક રાહતોનો દાવો કરી શકાય છે, તો તે સ્પષ્ટ થાય છે કે આ કાયદાની કલમ ૧૨ મુજબ, વ્યથિત વ્યક્તિને આ કાયદા હેઠળ એક અથવા વધુ રાહતો માંગતી મેજિસ્ટ્રેટને અરજી રજૂ કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવે છે અને મેજિસ્ટ્રેટ રક્ષણ અધિકારી પાસેથી તેમને મળેલ અને અહેવાલ થયેલ કોઈપણ ઘરેલું બનાવને પણ ધ્યાનમાં લેશે. કલમ ૧૨ ની વધુ જોગવાઈ વળતર વગેરે માટે યોગ્ય હુકમો પસાર કરવામાં કોર્ટના અધિકારક્ષેત્ર સાથે કામ કરે છે જ્યારે ઉપ-કલમ [૩] સ્પષ્ટ કરે છે કે ઉપ-કલમ [૧] હેઠળની દરેક અરજી નિર્ધારિત નમૂનામાં દાખલ કરવાની રહેશે. તેથી વ્યવહારિક રીતે કલમ ૧૨ એ અરજી દાખલ કરવાની સક્ષમ જોગવાઈ છે, જ્યારે કલમ ૧૮ થી ૨૨ વ્યથિત વ્યક્તિને રક્ષણ, રહેઠાણ, નાણાકીય રાહત, સગીરનું કસ્ટડી અને વળતર જેવી વિવિધ રાહતો મેળવવા માટેના અધિકારો પ્રદાન કરે છે. આવી તમામ રાહતો માટે, જ્યારે સંહિતાની જોગવાઈઓ અનુસરવાની હોય, ત્યારે વ્યવહારિક રીતે સંહિતા હેઠળ આવી કોઈપણ રાહત એટલે કે રક્ષણ, રહેઠાણ, નાણાકીય રાહત, સગીરનું કસ્ટડી અને વળતર માટે કોઈ સમયમર્યાદા નિર્ધારિત કરવામાં આવી નથી.

જોકે, જ્યારે કલમ ૨૮ એવું કહે છે કે ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની જોગવાઈઓ મુજબ કાર્યરીતિ અનુસરવાની રહેશે, ત્યારે તે કલમ ૧૨ હેઠળની અરજીને આવા તમામ હુકમો માટેની અરજી તરીકે ગણવા સમાન છે અને તેનાથી વધુ કંઈ નથી, ખાસ કરીને જ્યારે સંહિતાની કલમ ૪૬૮ પોતે સંહિતા હેઠળ જ આવી કોઈ કાર્યવાહી માટે સમયમર્યાદા પ્રદાન કરતી નથી જ્યાં કલમ ૧૨૫ હેઠળ ભરણપોષણ માટેની જોગવાઈ છે, જો આપણે સંહિતાની કલમ ૪૬૮ ની જોગવાઈનું અવલોકન કરીએ, જે ખાસ કરીને સમયમર્યાદાનો સમયગાળો વીતી ગયા પછી સંજ્ઞાન લેવા પરના બાધ વિશે વાત કરે છે. તેથી, તે એકદમ સ્પષ્ટ અને ચોક્કસ છે કે ગુનાનું સંજ્ઞાન લેવાનું હોય છે અને તે દ્વારા ઉપર દર્શાવેલ કલમ ૧૮ થી ૨૨ હેઠળના કોઈપણ હુકમો માટે કલમ ૧૨ હેઠળ અરજી કરતી વખતે કોઈપણ ગુનો આચરવાનો કોઈ બનાવ બન્યો ન હોય, કારણ કે ત્યાં કોઈ ગુના નથી, સંજ્ઞાન લેવાનું કોઈ કારણ નથી અને, તેથી, ડી વી એક્ટની કલમ ૧૨ હેઠળની અરજીના કિસ્સામાં સંહિતાની કલમ ૪૬૮ ની જોગવાઈઓ પર આધાર રાખવાનું કોઈ કારણ નથી. વધુ ચોક્કસ કહીએ તો, જો આપણે કલમ ૪૬૮ ની જોગવાઈઓનું અવલોકન કરીએ, તો પણ તે સ્પષ્ટ થાય છે કે સમયમર્યાદાનો સમયગાળો સજાના સમયગાળા સાથે દર્શાવવામાં આવ્યો છે એટલે કે જો માત્ર દંડની શિક્ષાપાત્ર ગુનો હોય તો સમયમર્યાદા છ મહિનાની રહેશે; એક વર્ષથી વધુ ન હોય તેવી મુદત માટે કેદની શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે એક વર્ષ અને એક વર્ષથી વધુ પરંતુ ત્રણ વર્ષથી વધુ ન હોય તેવી મુદત માટે કેદની

શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે ત્રણ વર્ષ રહેશે. તેથી, જ્યારે દંડનીય જોગવાઈ માત્ર ડી વી એક્ટની કલમ ૩૧ હેઠળ હોય, ત્યારે સંહિતાની કલમ ૪૬૮ ની જોગવાઈઓ માત્ર ત્યારે જ લાગુ પડશે જ્યારે ડી વી એક્ટની કલમ ૩૧ હેઠળ અરજી કરવામાં આવે અને અન્યથા નહીં. તે સ્પષ્ટ સ્થિતિ છે કે ડી વી એક્ટની કલમ ૩૧ સામાવાળા દ્વારા રક્ષણ હુકમ અથવા વચગાળાના રક્ષણ હુકમના ભંગ માટે એક વર્ષ સુધી લંબાવી શકાય તેવી મુદત માટે ગમે તે વર્ણનની કેદ અથવા રૂ. ૨૦,૦૦૦/- રૂપિયા સુધી લંબાવી શકાય તેવા દંડની અથવા બંનેની જોગવાઈ કરે છે અને, તેથી, સમયમર્યાદા માત્ર કલમ ૧૨ હેઠળની અરજીમાં હુકમના ભંગ પછી જ લાગુ પડશે અને, તેથી, કલમ ૧૮ થી ૨૨ હેઠળની રાહતો માટે કલમ ૧૨ હેઠળની અરજીના તબક્કે આવી સમયમર્યાદા લાગુ થઈ શકે નહીં. તે દ્વારા, તે ચોક્કસ છે કે જો કલમ ૧૨ હેઠળની અરજીમાં હુકમનો ભંગ થયો હોય અથવા કલમ ૧૮ થી ૨૨ હેઠળની કોઈપણ રાહતોનો ભંગ થયો હોય તો અને તો જ કલમ ૩૧ હેઠળની અરજી આવા ભંગની તારીખથી એક વર્ષની અંદર દાખલ કરવાની રહેશે અને ત્યારબાદ નહીં, અને તે દ્વારા એવું કહી શકાય નહીં કે કલમ ૧૮ થી ૨૨ હેઠળની રાહતો માટે કલમ ૧૨ હેઠળની અરજીઓ પણ ૧૨ મહિનાના સમયગાળાની અંદર દાખલ કરવાની જરૂર છે કારણ કે તે કિસ્સામાં, જ્યારે કોઈ દંડનીય જોગવાઈ નથી, ત્યારે સમયમર્યાદા ધ્યાનમાં લેવાનું કોઈ કારણ જ નથી.

૪. તેથી, જ્યારે ડી વી એક્ટની કલમ ૧૨ અથવા કલમ ૧૮ થી ૨૨ ના રૂપમાં કોઈ દંડનીય જોગવાઈ નથી, ત્યારે સંહિતાની કલમ ૪૬૮ હેઠળ નિર્ધારિત સમયમર્યાદાના સમયગાળાના સંદર્ભમાં વ્યથિત વ્યક્તિને આ પ્રકારની અરજી દાખલ કરવાથી અટકાવવાનું કોઈ કારણ નથી.

૫. સેશન્સ જજે, ભલે અલગ અને ઓછામાં ઓછા શબ્દોમાં, સમાન પ્રસ્તાવ રજૂ કર્યો છે.

૬. જોકે, અરજદારો માટેના વિદ્વાન વકીલ શ્રી મહેતા મુખ્યત્વે ઈન્દરજીત સિંઘ ગ્રેવાલ [ઉપરોક્ત] ના કેસમાં થયેલા નિર્ણય પર આધાર રાખી રહ્યા છે અને, તેથી, ઉપરોક્ત ચર્ચાની પૃષ્ઠભૂમિમાં તે લાગુ પડે છે કે કેમ તે સમજવા માટે તે ચુકાદાની યોગ્ય રીતે ચકાસણી કરવાની જરૂર છે. નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટના ચુકાદાના અવલોકનથી તે સ્પષ્ટ થાય છે કે આવા અહેવાલ થયેલ કેસમાં તથ્યપૂર્ણ વિગતો લગભગ અલગ છે કારણ કે તેમાં પત્નીએ તેના પતિ સામે ફોજદારી કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટે સક્ષમ કોર્ટ સમક્ષ એવી ફોજદારી ફરિયાદ દાખલ કરી હતી કે તેઓએ કોર્ટ સાથે વિપક્ષી રમત રમીને દગાથી છૂટાછેડાની ડિકી મેળવી હતી અને અપીલ કાયદાનો એક નોંધપાત્ર પ્રશ્ન ઉપસ્થિત કરે છે જે ચુકાદાના પેરા ૨ માં નોંધાયા મુજબ સાવ અલગ છે કે શું સક્ષમ સિવિલ કોર્ટના ચુકાદા અને ડિકીને ગોળા કાર્યવાહીમાં, તે પણ ફોજદારી

કાર્યવાહીમાં શૂન્ય અને રદબાતલ જાહેર કરી શકાય છે. તેથી, આ અહેવાલ થયેલ કેસમાં હેડ નોટ્સ અમુક અંશે ભ્રામક છે જ્યારે તે જણાવે છે કે સંહિતાની કલમ ૪૬૮ હેઠળની સમયમર્યાદા ડી વી એક્ટની કલમ ૧૨ હેઠળની ફરિયાદને લાગુ પડે છે. જોકે, તે અણદેખ્યું કરી શકાય નહીં કે જર્નલના સંપાદકે આવા વાક્ય પછી તરત જ તેની નોંધને સ્પષ્ટપણે સમર્થન આપ્યું છે કે આ મુદ્દા પર નિર્ણાયક અભિપ્રાય વ્યક્ત કરવામાં આવ્યો હોય તેવું જણાતું નથી, કદાચ કારણ કે કલમ ૧૨ હેઠળની ફરિયાદ અન્ય આધારો પર ટકવા પાત્ર નથી તેમ જણાયું હતું અને, તેથી, તે સ્પષ્ટ થાય છે કે વ્યવહારિક રીતે નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટે ડી વી એક્ટની કલમ ૧૨ હેઠળની કાર્યવાહી માટે સમયમર્યાદાના મુદ્દા પર નિર્ણય લીધો નથી. તમામ આદર સાથે, એ બાબત ધ્યાનમાં લેવાની છે કે વ્યવહારિક રીતે "કલમ ૧૨ હેઠળની ફરિયાદ" શબ્દો અનાવશ્યક છે કારણ કે ડી વી એક્ટ પોતે પુષ્ટિ કરે છે કે તે કલમ ૧૨ હેઠળની અરજી હોવી જોઈએ, જે વ્યવહારિક હેતુ માટે ક્રિમિનલ પરચુરણ અરજી તરીકે નોંધાયેલ હોવી જોઈએ અને ફોજદારી ફરિયાદ તરીકે નહીં અથવા આવી મુકદ્દમાના નામકરણને ધ્યાનમાં લીધા વગર, તે મુખ્યત્વે ઘરેલું હિંસા માટે રક્ષણ અને/અથવા રહેઠાણ અને/અથવા નાણાકીય રાહત અને/અથવા સગીરનું કસ્ટડી અને/અથવા વળતર માંગતી વ્યથિત વ્યક્તિ દ્વારા મેજિસ્ટ્રેટને કરવામાં આવેલી અરજી છે અને સામાવાળાને કેદની સજા આપવા માટે નથી, જે ઉપર દર્શાવેલ કોઈપણ પ્રકારના હુકમનું અનાદર અથવા ભંગ કર્યા પછી જ લાગુ પડશે અને, તેથી,

આવા અહેવાલ થયેલ ચુકાદામાં પણ કલમ ૧૨ હેઠળની ફરિયાદનો સંદર્ભ સુસંગત નથી, કારણ કે તે જ ચુકાદામાં અને તે જ ફકરામાં, નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટે માત્ર કલમ ૨૮ અને ૩૨ નો ઉલ્લેખ કર્યો છે અને, તેથી, જો આપણે કલમ ૩૨ નું અવલોકન કરીએ, તો સંજ્ઞાન અને પુરાવાનો સંદર્ભ છે અને કલમ ૩૧ ની ઉપ-કલમ [૧] હેઠળના ગુનાનું સંજ્ઞાન લેવાની પણ જોગવાઈ છે અને તે દ્વારા જ્યારે કલમ ૧૨ હેઠળની અરજી પસંદ કરવામાં આવે છે, ત્યારે મેજિસ્ટ્રેટે ગુનાનું સંજ્ઞાન લેવાનું નથી, પરંતુ તેણે ફક્ત ડી વી એક્ટની કલમ ૧૮ થી ૨૨ ના સંદર્ભમાં દાવો કરાયેલી કોઈપણ રાહત માટે યોગ્ય હુકમો પસાર કરવાના છે. સામાન્ય રીતે, દંડનીય જોગવાઈ ડી વી એક્ટ હેઠળ રક્ષણ, ભરણપોષણ, કસ્ટડી વગેરેના હુકમોના ભંગ પછી જ ચિત્રમાં આવે છે અને આવા કોઈપણ હુકમ પહેલાં નહીં.

૭. જો આપણે આક્ષેપિત ચુકાદાની તથ્યપૂર્ણ વિગતોની વધુ ચકાસણી અને નિરીક્ષણ કરીએ, તો તે સ્પષ્ટ થાય છે કે વ્યવહારિક રીતે નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટે ઠરાવ્યું છે કે જ્યારે પત્ની પોતે જ છૂટાછેડાની ડિક્રી મેળવવા માટે તેના પતિ દ્વારા સિવિલ કોર્ટ સાથે કરવામાં આવેલા કપટમાં પક્ષકાર હોય અને જ્યારે પત્ની દ્વારા કરવામાં આવેલા નિવેદનો અને આક્ષેપોમાં તેના પોતાના કથિત કપટનો સમાવેશ થાય છે, ત્યારે તે તેને કોઈપણ સમાન રાહતથી વંચિત કરે છે અને, તેથી, કેસની તથ્યપૂર્ણ મેટ્રિક્સની પૃષ્ઠભૂમિમાં જ

નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટે ઠરાવ્યું છે કે કોર્ટને ફરિયાદ સાથે આગળ વધવાની પરવાનગી આપવી એ ન્યાયની મશ્કરી ગણાશે અને તે દ્વારા ફરિયાદ રદ કરવામાં આવી હતી.

૮. અન્ય મુદ્દો ફોજદારી અને સિવિલ ન્યાયશાસ્ત્રમાં કોર્ટની સત્તા વચ્ચેના તફાવતના સંદર્ભમાં હતો, અલગથી એવું અવલોકન કરીને કે અધિનસ્થ સિવિલ કોર્ટ અલગ પ્રાદેશિક અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી પરિષ્ઠ સિવિલ કોર્ટના ચુકાદા અને હુકમ સામે અપીલમાં બેસી શકતી નથી. તેથી, જ્યારે પોલીસ સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટ સમક્ષ ડી વી એક્ટ હેઠળ એવી ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવી હતી કે છૂટાછેડાની ડિકી એ એક બોગસ વ્યવહાર હતો, ત્યારે નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટે આવી ફરિયાદ રદ કરી દીધી હતી, પરંતુ તે દ્વારા નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટે ક્યાંય પણ એ વાતની પુષ્ટિ કરી નથી કે સંહિતાની કલમ ૪૬૮ ની જોગવાઈઓ ડી વી એક્ટની કલમ ૧૮ થી ૨૨ હેઠળની રાહતો માટે કલમ ૧૨ હેઠળની અરજી સહિતની તમામ કાર્યવાહીને લાગુ પડે છે અથવા આવી રાહતો સમયમર્યાદા દ્વારા બાધિત છે.

૯. તેથી, ઈન્દરજીત સિંઘ ગ્રેવાલ [ઉપરોક્ત] નો ચુકાદો અરજદારોને કોઈપણ રીતે મદદ કરશે નહીં, ખાસ કરીને એઆઈઆર ૨૦૧૨ એસસી ૯૬૫ માં અહેવાલ થયેલ વી.ડી. ભાનોટ વિ. સવિતા ભાનોટ ના કેસમાં

નિર્ણય પછી.

૧૦. અપીલ અદાલતે અહીંના સામાવાળા દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા વિવિધ નિર્ણયોનો ઉલ્લેખ કર્યો છે, તેથી તેઓ હવે અહીં પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવ્યા નથી જોકે સામાવાળા તેમના પર આધાર રાખી રહ્યા છે. જોકે, હાથ પરના મુદ્દાનો નિર્ણય કરવા માટે નીચેના કેસોનો સંદર્ભ સુસંગત રહેશે.

[૧] વી. ડી. ભાનોટ [ઉપરોક્ત] માં નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટે, ડી વી એક્ટની જોગવાઈઓ સાથે કામ કરતી વખતે ઠરાવ્યું હતું કે ભૂતકાળમાં ઘરેલું સંબંધો ધરાવતી પત્ની પણ, પરંતુ જ્યારે આ કાયદો અમલમાં આવ્યો ત્યારે તેમ કરવાનું ચાલુ રાખ્યું ન હતું, તે હજુ પણ ડી વી એક્ટના રક્ષણ માટે હકદાર રહેશે. તે દ્વારા, નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટે પતિને તેનું ઘર પત્નીને પાછું આપવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો, જોકે ફરિયાદ એક વર્ષના સમયગાળા પછી દાખલ કરવામાં આવી હતી કારણ કે તેઓ ૪/૭/૨૦૦૫ થી અલગ રહેતા હતા, જ્યારે ૨૯/૧૧/૨૦૦૬ ના રોજ ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવી હતી. નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટે ભરણપોષણ વગેરેના અન્ય હુકમોની પણ પુષ્ટિ કરી છે અને તે દ્વારા નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટે પુષ્ટિ કરી છે કે ડી વી એક્ટની જોગવાઈઓ સમયમર્યાદા ધ્યાનમાં લીધા વિના ભૂતકાળની અસરોથી લાગુ થઈ શકે છે. તેથી, આવા ચુકાદામાં સીધી રીતે સમયમર્યાદાના મુદ્દાના સંદર્ભમાં કોઈ ચર્ચા ન હોવા છતાં,

નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટનો આખરી નિર્ણય સ્પષ્ટ કરે છે કે ડી વી એક્ટની કલમ ૧૨ હેઠળ અરજી દાખલ કરીને કલમ ૧૮ થી ૨૨ હેઠળ રાહતોનો દાવો કરતી વખતે વ્યવહારિક રીતે સમયમર્યાદાનો કોઈ પ્રશ્ન જ નથી.

[૨] ૨૦૧૫ એઆઈઆર એસસીડબલ્યુ ૬૩૮૬ માં અહેવાલ થયેલ કૃષ્ણા ભટ્ટાચારજી વિ. સારથી ચૌધરી માં નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટે સ્પષ્ટપણે પુષ્ટિ કરી છે કે પત્ની દ્વારા સ્ત્રીધન માટેનો દાવો સમયમર્યાદાના આધારે રદ કરવા પાત્ર નથી. તે સ્પષ્ટ અને સ્પષ્ટ છે કે ડી વી એક્ટની કલમ ૧૨ હેઠળની અરજી પત્ની દ્વારા પસંદ કરવામાં આવી હતી અને સમયમર્યાદાના મુદ્દા સાથે કામ કરતી વખતે, નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટે વિચાર્યું છે કે ડી વી એક્ટની કલમ ૧૨ હેઠળ દાખલ કરાયેલી અરજીને સમયમર્યાદાનો બાધ લાગુ પડશે નહીં કારણ કે જો ભરણપોષણ માટેની અરજીને ફોજદારી કાર્યવાહીના કારણે ગુનો ગણવામાં આવે તો આવા કિસ્સાઓમાં સતત આચરવામાં આવતા ગુનાનો ખ્યાલ આકર્ષાય છે.

[૩] શાલિની વિ. કિશોર માં અહેવાલ થયેલ એઆઈઆર ૨૦૧૫ એસસી ૨૬૦૫ માં પણ નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટે, ઘરેલું હિંસા સામેની કાર્યવાહી માટે સમયમર્યાદાના મુદ્દા સાથે કામ કરતી વખતે ઠરાવ્યું હતું કે દંપતી દ્વારા અલગ રહેવાની તારીખથી ૧૫ વર્ષ પછી પણ કરવામાં આવેલી ફરિયાદ, જો દાવો કરવાનું કારણ જીવંત રહે તો તે રદ કરવા પાત્ર નથી. નામદાર કોર્ટ પાસે આવું

કહેવાનું કારણ છે કારણ કે આ તમામ ૧૫ વર્ષ સુધી પત્નીના મામા દંપતી અલગ થયા હોવા છતાં તેણીને સાસરીમાં રહેવા દેતા હતા અને, તેથી, જ્યારે ૨૦૦૦ ના વર્ષથી પત્નીની હેરાનગતિ કરવામાં આવી રહી હતી, ત્યારે નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટ ઠરાવ્યું છે કે ભરણપોષણ સાથે ડી વી એક્ટની કલમ ૧૮ અને ૧૯ હેઠળ રક્ષણ હુકમ અને રહેઠાણ હુકમ પરવાનગીપાત્ર છે. તે સ્પષ્ટ છે કે આવા હુકમો દંડનીય પ્રકૃતિના નથી, પરંતુ તે આ કારણસર છે કે ધારાસભાએ પતિની અંગત અને સામાજિક જવાબદારીને તેની પત્નીનું ભરણપોષણ કરવાની અને ડી વી એક્ટની કલમ ૧૮ થી ૨૨ હેઠળ દર્શાવ્યા મુજબ અન્ય લાભો પૂરા પાડવાની કાનૂની જવાબદારી બનાવી છે, જેના માટે દાવો કરવાનું કારણ ચોક્કસપણે સતત રહે છે અને, તેથી, મૂળભૂત જરૂરિયાત માંગવામાં સમયમર્યાદાનો કોઈ પ્રતિબંધ હોઈ શકે નહીં.

[૪] જોકે નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટ દ્વારા ઉપરોક્ત નિર્ણયો આ વિષય પર એકદમ સ્પષ્ટ છે, શ્રીમતી સબાના ઉર્ફે ચાંદ બાઈ વિ. મોહમ્મદ તાલીબ અલી માં અહેવાલ થયેલ ૨૦૧૪ ક્રિ.એલ.જે. ૮૬૬ ના કેસમાં ડિવિઝન બેન્ચ [કોરમ : જસ્ટિસ અમિતાવ રોય, જેઓ તે સમયે હતા અને જસ્ટિસ સંગીતા લોઢા,] દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્ણયમાં પેરા ૧૪ થી ૩૭ માં કરવામાં આવેલા અવલોકનોને યાદ કરવું યોગ્ય રહેશે. જોકે, તે ફક્ત કાયદાના જર્નલમાં ઉપલબ્ધ હોવાથી, હું તેને પુનઃઉત્પાદિત કરીને આ ચુકાદાને લાંબો બનાવવા

માંગતો નથી. જોકે, ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા આ ચર્ચાનું પરિણામ વી. ડી. ભાનોટ [ઉપરોક્ત] ના કેસમાં થયેલા નિર્ણયની પુષ્ટિમાં છે કે ડી વી એક્ટની કલમ ૧૨ હેઠળ અરજી દાખલ કરીને ડી વી એક્ટની કલમ ૧૮ થી ૨૨ હેઠળ ઉપલબ્ધ ઉપાય ડી વી એક્ટ અમલમાં આવ્યા પહેલા ઘરેલું હિંસાનો ગુનો આચરવામાં આવ્યો હોય તો પણ લાગુ પડે છે. તેથી, જો વ્યથિત વ્યક્તિ ડી વી એક્ટ અમલમાં આવ્યા પહેલાના કોઈપણ સમયે ઘરેલું સંબંધમાં રહી હોય અને ડી વી એક્ટની શરૂઆત પહેલા પણ ઘરેલું હિંસાનો ભોગ બની હોય, તો તે ડી વી એક્ટ હેઠળ પૂરા પાડવામાં આવેલા ઉપાયાત્મક પગલાં લેવા માટે હકદાર છે.

૧૧. આવી ચર્ચાને ધ્યાનમાં રાખીને, તે સ્પષ્ટ થાય છે કે અરજદારો દ્વારા ભાર મૂકવામાં આવ્યા મુજબ સમયમર્યાદાની જોગવાઈઓ લાગુ પડતી નથી અને તેથી, રિવિઝન અરજીમાં કોઈ વજૂદ નથી.

૧૨. તેથી, અન્ય કોઈપણ નિર્ણય, જો તે ડી વી એક્ટના સંદર્ભમાં સમયમર્યાદાના મુદ્દા સાથે કામ કરતો હોય તો પણ તેને સ્પષ્ટ કરવાનો રહે છે કે તે માત્ર ડી વી એક્ટની કલમ ૩૧ હેઠળની કાર્યવાહીના કિસ્સામાં જ લાગુ થઈ શકે છે કારણ કે કલમ ૩૧ ની ઉપ-કલમ [૧] આવા અધિનિયમ હેઠળના હુકમના ભંગના કિસ્સામાં સજાની કલ્પના કરે છે. તેથી, ડી વી એક્ટની કલમ ૩૧ ની જોગવાઈઓ ત્યાં સુધી અમલમાં આવતી નથી જ્યાં સુધી કલમ ૧૨

હેઠળની અરજીમાં હુકમ પસાર ન થાય અને તે જ ભંગ ન થાય. તેથી, જ્યારે સામાવાળા ફક્ત ડી વી એક્ટ દ્વારા કલ્પના કરાયેલ વિવિધ રાહતો મેળવવા માંગતા હોય, જ્યાં સુધી તે રાહતો મંજૂર કરવામાં ન આવે અને જો આવા હુકમનો અનાદર કરવામાં આવે તો જ, સામાવાળાએ ડી વી એક્ટની કલમ ૩૧ ની જોગવાઈઓનો ઉપયોગ કરવો પડે નહીં અને તે તબક્કે જ સમયમર્યાદાનો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થશે અને તે દ્વારા સામાવાળા આવા કોઈપણ હુકમના ભંગની તારીખથી એક વર્ષના સમયગાળા પછી સામાવાળાને સજા કરીને સજા માંગતી કલમ ૩૧ ની જોગવાઈઓનો ઉપયોગ કરવા માટે હકદાર ન હોઈ શકે. વ્યવહારિક રીતે ડી વી એક્ટની કલમ ૩૧ [૧] ની જોગવાઈઓ સંહિતાની કલમ ૧૨૫ [૩] ની જોગવાઈઓ સમાન છે અને, તેથી, સંહિતાની કલમ ૧૨૫ હેઠળ ભરણપોષણ માટેની અરજીની જેમ, તે સમયમર્યાદા દ્વારા બાધિત થઈ શકે નહીં અને ડી વી એક્ટની કલમ ૧૨ હેઠળની અરજી અરજદારો દ્વારા કલ્પના કરાયેલ સમયમર્યાદાને આધીન નથી.

૧૩. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, રિવિઝન અરજીમાં કોઈ વજૂદ નથી અને તેથી રિવિઝન અરજી રદ કરવામાં આવે છે. રૂલ ડિસ્ચાર્જ કરવામાં આવે છે.

(ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એસ. જી. શાહ)

* પાનસાલા

વધુ હુકમ :

ઉપરોક્ત હુકમની જાહેરાત પછી, અરજદારો માટેના વિદ્વાન વકીલે આ હુકમ પર છ અઠવાડિયા માટે મનાઈહુકમ આપવાની વિનંતી કરી. જોકે, મુખ્ય મુકદ્દમો પત્નીના ભરણપોષણ અને અન્ય આનુષંગિક રાહત અંગેનો છે તે સત્યને ધ્યાનમાં રાખીને, હું આવા હુકમ પર મનાઈહુકમ આપવાનું યોગ્ય માનતો નથી. આથી, વિનંતી અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે.

(ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એસ. જી. શાહ)

* પાનસાલા

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.